

Geeserstroom: naar nieuwe ecologische doelen?

Ongeveer drie jaar geleden verscheen in H₂O (nr. 5 uit 2006) een artikel over de herinrichting van de Geeserstroom, een laaglandbeek in het zuidoosten van Drenthe. Deze beek is aangelegd in de winter van 2005/2006. Inmiddels blijkt dat de ontwikkeling op onderdelen anders verloopt dan de betrokkenen vooraf dachten. De gebruikelijke definities van landschappelijke en ecologische kwaliteit sluiten niet vanzelfsprekend op elkaar aan. Beide onderwerpen vormden echter wél het hoofddoel van het project. Dit vraagt dus om keuzes.

Het beeld dat de betrokken instanties bij het maken van de plannen voor ogen stond was het - min of meer gebruikelijke - landschapsbeeld van een beekdal uit de tweede helft van de 19e eeuw. In grote lijnen gaat het dan om een stromende beek met een kronkelende loop in een kleinschalig ingericht boerenlandschap. Dit landschap is relatief open; hoogopgaande vegetatie is in het dal eigenlijk alleen aanwezig in de vorm van houtwallen en elzensingels die de beek met de rand van het beekdal verbinden. Kortom, de Geeserstroom zou een soort tweede Drentse Aa moeten worden, een bekend en alom gewaardeerd beekstelsysteem in de provincie Drenthe.

Ook voor wat betreft de te ontwikkelen (aquatisch-)ecologische kwaliteiten vormde de Drentse Aa min of meer het voorbeeld. De soortensamenstelling in de beek zelf zou voor een belangrijk deel moeten bestaan uit stromingsminnende organismen, soorten dus die een hoge score op de maatlaten van de Europese Kaderrichtlijn Water garanderen. De terrestrische natuur zou vooral moeten worden gekenmerkt door dotterbloemhooflanden, met kwelsoorten als dotterbloem, gevlekte orchis, holpijp en andere soorten van de blauwgraslanden.

Uitwerking streefbeeld

Zoals destijds in het H₂O-artikel werd beschreven, is binnen het Geeserstroom-

project uitgebreid nagedacht over met name het dwarsprofiel van het zomerbed. Dat heeft er uiteindelijk toe geleid dat een beek gegraven is met een grote breedte/diepte-verhouding, vergelijkbaar met natuurlijke beken in het noordoosten van Europa. Deze keuze is vooral gemaakt om te voorkomen dat de beek teveel zou gaan draineren en daarmee de ontwikkeling van de gewenste blauwgraslanden zou frustreren. Op dit onderdeel wordt duidelijk afgeweken van het voorbeeld van de Drentse Aa en veel andere min of meer natuurlijke beken in Nederland. Verder is afgesproken dat geen onderhoud aan het zomerbed zou worden uitgevoerd, enerzijds om het aquatisch ecosysteem zich

Afvoer langs de beek in plaats van dóór de beek (winter 2009).

zo natuurlijk mogelijk te laten ontwikkelen, anderzijds omdat de hoogfrequente inundaties onderhoud sowieso ernstig zouden bemoeilijken. Tot slot is geprobeerd zoveel mogelijk recht te doen aan het beeld van het oorspronkelijke meanderingspatroon uit de 19e eeuw. Inmiddels blijkt dat deze combinatie van inrichting en beheer Waterschap Velt en Vecht voor de nodige dilemma's plaatst.

Ontwikkelingen tot nu toe

De waterhuishouding in het gebied is ingrijpend veranderd. In de zomer van 2007 viel de beek langdurig droog, maar vorig jaar was het systeem in evenwicht en trad in het beekdal een sterke vernatting op, waar bepaalde beekdalvegetaties al snel van wisten te profiteren. De afgelopen jaren is het zomerbed in hoog tempo dichtgegroeid. In eerste instantie ging het vooral

om ondergedoken soorten als waterpest, stijve wateranonkel en sterrekroos, maar al snel kwamen daar helofyten bij als grote lisdodde en grote egelskop. Op dit moment is het zomerbed al in die mate dichtgegroeid dat de afvoer van water vrijwel uitsluitend diffuus in het beekdal lijkt plaats te vinden en dus nauwelijks meer via de beek. In het laatste jaar was alleen nog een stroomdraad zichtbaar tijdens flinke afvoerpieken.

Het oorspronkelijke idee van een actief meanderende beek tengevolge van processen van erosie en sedimentatie heeft het waterschap inmiddels achter zich gelaten. De verwachting is dat, wanneer niet regelmatig onderhoud gepleegd gaat worden, het indertijd met zorg vormgegeven zomerbed binnen enkele jaren zelfs verdwenen zal zijn. Dit betekent dat de eerder geformuleerde streefbeelden voor een deel wellicht niet gehaald zullen worden, zeker niet binnen de randvoorwaarde van 'geen onderhoud'.

Toekomstscenario's

Verskillende scenario's zijn denkbaar om de ontwikkelingen in het beekdal van de Geeserstroom te sturen. Aan bod komen hier drie scenario's die gemeen hebben dat ze alle drie vanuit een bepaald perspectief de ecologische kwaliteit ten goede komen; het

verschil zit hem vooral in de definitie van dat begrip.

Actief ingrijpen: het 19e eeuwse landschap

Deze optie betekent dat het zomerbed met enige regelmaat onderhouden moet worden, zodat zoveel mogelijk water kan worden afgevoerd. Daarmee optimaliseert de stroomsnelheid in de beek en kan de hoogste score op de KRW-maatlatten bereikt worden. Een aanvullende maatregel zou kunnen zijn de beek in beperkte mate te verdiepen, waardoor de verlanding mogelijk vertraagt. In dit scenario streeft Waterschap Velt en Vecht dus naar een vorm van natuur die alleen bij gratie van menselijk ingrijpen kan voortbestaan.

De natuur haar gang laten gaan: broekbosontwikkeling

Waarschijnlijk is het mogelijk om het onderhoud van het zomerbed overbodig te maken door bosontwikkeling in het beekdal toe te staan. De elzen die deel uitmaken van de houtwalrestanten, blijken in staat te zijn voor zoveel nakomelingen te zorgen dat het beekdal zich in korte tijd kan omvormen tot bos. De water- en oevervegetatie in het zomerbed zal op die manier binnen de perken blijven. Een met bos begroeid beekdal sluit echter niet aan bij het eerder geschetste 19e eeuwse streefbeeld. Beekdalen in Drenthe worden geacht open te zijn. Of de motieven daarbij ten principale van landschappelijke, ecologische of

nostalgische aard zijn, zou nader uitgezocht kunnen worden.

Beperkt ingrijpen: van beekdal naar moerasdal

Het derde scenario bestaat eruit dat het waterschap toewerkt naar een systeem waarbij het water diffuus in het dal wordt afgevoerd en waar hoogstens zo nu en dan een smalle stroomdraad te onderscheiden zal zijn. In het beekdal vindt op uitgebreide schaal moeras- en veenvorming plaats. Een beheer dat bestaat uit extensieve begrazing, eventueel in combinatie met enig laagfrequent handmatig onderhoud, zal naar verwachting het gewenste (half) open landschap in stand kunnen houden. Het toekomstbeeld bestaat dan uit een moerasachtig mozaïeklandschap met vrij omvangrijke vegetaties bestaande uit riet, zegges en andere hoge kruiden, afgewisseld met hier en daar wilgen- en elzenstruweel. Voor bijvoorbeeld veel vogelsoorten zal een buitengewoon aantrekkelijk landschap ontstaan, maar de huidige doelsoorten voor de KRW zullen naar verwachting slechts in beperkte mate worden aangetroffen. Dit hoeft echter niet direct een probleem te vormen: de geest van de KRW gaat uiteindelijk boven de letter.

Keuzes

De beheerders van beek en beekdal (Staatsbosbeheer en Waterschap Velt en Vecht) neigen op dit moment naar het derde scenario. Zij vinden het belangrijk dat de

eerdere afspraak om geen onderhoud aan het zomerbed te plegen, gehandhaafd blijft. Ook blijven ze graag bij de keuze voor een zomerbed met een minimaal drainerende werking. Tegelijkertijd realiseren ze zich dat een beekdal dat volledig met bos begroeid raakt in de huidige situatie nog even een brug te ver is. Deze argumenten leiden dus als vanzelf tot het derde scenario. Het gevolg daarvan zal zijn dat het beeld van een natuurlijk beekdal enige bijstelling behoeft. Dit moet met de betrokkenen (en zeker ook met de bewoners van de streek) besproken worden. De ecologische consequenties van de gemaakte keuzes zullen te zijner tijd af te leiden zijn uit de resultaten van het monitoringsprogramma dat aan dit project gekoppeld is. Dit programma wordt de komende jaren gecontinueerd.

Conclusie

Drie jaar na afronding van het herstel van de Geeserstream is de conclusie dat het project Waterschap Velt en Vecht voor de nodige verrassingen plaats. De gewenste vernatting van het beekdal verloopt weliswaar buitengewoon voorspoedig, maar de toekomst van de beek zelf, inclusief flora en fauna, is tamelijk onzeker. Wat wél zeker is, is dat het project voor ecologen en hydrologen buitengewoon boeiend is.

Gerhard Duursema (Waterschap Velt en Vecht)

De Geeserstream is grotendeels dichtgegroeid met lisdodde (nazomer 2008).